

Več kakor abeceda

Pred dobrim letom je pod skromnim naslovom *Abeceda pravopisa* izšlo delo, kakršnega v slovenistiki še nismo imeli: dvozvezkovni priročnik z več sto vajami za učenje in utiževanje slovenskega pravopisa. Marta Kocjan-Barie je delo namenila učencem, študentom, učiteljem, profesorjem, časnikarjem, prevajalcem, strojepiskam idr., zasnovala ga je tako, da si človek lahko z njim pomaga tudi sam (brez takega ali drugačnega mentorja). Medtem ko Slovenski pravopis 1990 vsebuje množico natančnih pravil in njihovo skopo ponazoritev z zgledi (dedukcija), se je sestavljalka novega priročnika lotila naloge z nasprotnega konca: prvi, debelejši zvezek (vaje) vsebuje obilje ponazarjalnega gradiva, drugi zvezek pa zelo zgoščen preglednični prikaz slovenskih pravopisnih pravil in rešitve vaj iz prvega zvezka (indukcija).

Vaje si sledijo po problemskih razdelkih, kakor jih narekujejo uvodna poglavja SP 1990 (zapisovanje glasov, raba velikih in malih črk, pisanje prevzetih besed, ločila, pisanje skupaj oziroma narazen, deljenje); so oštevilčene in imajo v včasih morda preveč približno - zaznamovane težavnostne stopnje. Nekaj primerov v vajah je izmišljenih oziroma umetno skonstruiranih (kljub temu so videti dokaj naravni; prisiljena izjema je npr. poved Danes je precej mrež vrženih v morje, I, str. 10, vaja 11), večinoma pa gre za "dokumentarne izpiske iz besedil raznih zvrsti knjižne slovenščine - od poezije do poljudnoznanstvenih spisov. Vidi se, da se je naloge lotila prava oseba: z ustrezno formalno izobrazbo in z bogatimi izkušnjami v praktičnem prevejanju pravopisnih pravil in njihovih zank pri skrbnem lektorskem obravnavanju raznovrstnih besedil (od mladinskih publikacij do Nove revije). Zato so skoraj vsi primeri vsebinsko ustrezni: nanašajo se na problem, ki mu je posamezna vaja posvečena, in so zvest ali popačen odsev kakega pravopisnega pravila. Zaradi obilja in raznovrstnosti gradiva pravzaprav ne gre samo za spoznavanje, učenje ali utiževanje teh pravil, temveč hkrati za držanje zrcala Slovenskemu pravopisu 1990, za temeljit preizkus, ali SP 1990 ustrezno in zadosti jasno odgovarja na vsa vprašanja, ki se utegnejo postaviti piscu ali lektorju slovenskega besedila. Zato je *Abeceda pravopisa* med drugim lahko tudi izziv pravopisni komisiji SAZU pri pripravljanju nove, pregledane in dopolnjene izdaje SP (npr. kako obravnavati zloženke tipa nikelj-kadmijev /akumulator/ali sladkokisel /sadež/, s katero začetnico pisati imena iger/šah, dama, črni Peter, trden most - Človek, ne jezi se??).

kako je z vmesnimi pikami pri okrajšavah besednih zvez A. I. - npr./).

Če bo priročnik Marte Kocjan-Barle kmalu razprodan in če se tudi sestavljalka in založba odločita za novo, pregledano in dopolnjeno izdajo, bi kazalo priložnost izrabiti za hkratno uveljavitev nekaj popravkov in izboljšav, predvsem za naslednje:

- Dobro bi bilo obogatiti didaktično tipologijo vaj, da bodo živahnije in mikavnejše tudi za morebitne samouke; zdaj preveč prevladujejo vaje s takimi navodili za reševanje: podčrtaj pravilno zapisane besede..., vpiši manjkaj oče črke..., načrte obimnih napiši ustrezne stalne pridevke in uporabi pravilno začetnico..., obkroži tiste možnosti, pri katerih je vprašaj napisan s pravilnim razmikom..
- Odpraviti je treba nekaj najnerodnejših slovničnih, pravopisnih in tiskovnih napak, npr. *vilica - vilice (množ. sam -1, 134/38), sosedščina - seseščina (I, 141/19), »Ogrsko - obrsko G. 29/25), »obdobja - obrojba (I, 51/3), »spušča - opušča G. 97/5), manjkajoči napovedni oklepaji 0, 76/8) idr.
- V navodilih za reševanje vaj in v preglednicah je treba prečistiti nekaj neustreznih teoretičnih postavk in strokovnih izrazov: pisno podomačena imena iz nelatinskih pisav (npr. Tolstoj, Micotakis, Šamir, Tadž Mahal, Šanghaj) se ne uporabljajo samo v znanstvenih besedilih (I, 64/19); v tipu "spored TV" ne gre za nesklonljivi pridevnik, temveč za neujemalni desni samostalniški prilastek (H, 15); rabe velike začetnice pri sestavljenkah iz imen prebivalcev, pripadnikov narodov ipd. ni mogoče zajeti z enim samim pravilom, saj imajo zelo različno vrednost (poleg že tako problematičnih tvojjenk s pra- in ne- je treba upoštevati še tiste s so-, nad-, super-, npr. superanglež -1,30/28); beseda Evropejec pač pomeni zemljepisno pripadnost, ne pa narodne (H, 10); v knjižni slovenščini se ne izgovarja "mehki 1/n", temveč samo mehčani (I, 15/31); pridevniki v slovenščini niso nesklonljivi, kvečjemu sklonljivi z neglasovnimi oziroma t. i. ničimi končnicami (I,56/16); končna ločila pišemo na koncu povedi (ne pa: na koncu povedi ali stavka - n, 17).

Abeceda pravopisa bo uporabnikom tako dajala še zanesljivejšo oporo pri pisanju v slovenščini, strokovno ustvarjalne sloveniste pa vabila k posnemanju; podobnih priročnikov namreč potrebujemo še kar nekaj: za oblikoslovje, besedotvoije, besedoslovje, skladnjo...

Janez Dular
Ljubljana